

УДК 37.014.5

ЄВРОПЕЙСЬКА КОНЦЕПЦІЯ НАВЧАННЯ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ

Іванько В.В., Морозова С.М.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Стаття присвячена аналізу підходів провідних міжнародних організацій щодо факторів успіху впровадження програми навчання протягом життя в європейських країнах. У результаті дослідження представлені механізми забезпечення якості спортивної освіти. Представлені моделі, що характеризують зазначену концепцію і є найбільш важливими для перетворення існуючих систем освіти. Наведені основні характеристики освітньої програми впродовж життя на різних етапах освіти. Вивчено шведську систему освіти, яка успішно впроваджується в громадах України.

Ключові слова: неформальна освіта, якість освіти, освіта впродовж життя, європейський досвід.

Постановка проблеми. Нові економічні та культурні виклики сьогодення трансформують підходи до відповідності новому і набагато складнішому попиту населення на постійну освіту протягом усього життя в сфері фізичної культури і спорту. Обговорення цих питань є досить посиленням в Європі, і серед вищих навчальних закладів і серед студентів. Існує думка, що уряди не відмовляються від підтримки вищої освіти як «суспільного блага», і у найближчому майбутньому через відповідні державні або посередницькі / буферні органи продовжуватиме відігравати важливу роль у забезпеченні відповідних стандартів на інституційному та програмному рівнях. Хоча політики та представники вищої освіти погоджуються з необхідністю забезпечити навчання протягом усього життя, але, на жаль, багато вищих навчальних закладів Європи та України не хочуть виходити за рамки послуг, які вони надають, та не поспішають розробляти конкретні заходи щодо налагодження освітнього процесу протягом усього життя в сфері фізичної культури і спорту.

У такому контексті державні вищі навчальні заклади намагаються змінити своє становище, тоді як громадські організації, приватні навчальні заклади намагаються захопити частину «освітнього ринку» і отримувати легітимність своїх послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведені консультації з Європейською асоціацією університетів (EUA) (організація, що представляє більше ніж 600 провідних вищих навчальних закладів у 45 країнах Європи), щодо їх сприйняття концепції навчання протягом життя визначили три основні фактори успіху у здійсненні безперервного навчання у вищій школі: повинна бути взаємодія між різними рівнями у навчанні протягом усього життя; робота повинна бути спрямована на довгострокову перспективу, і з самого початку слід приділяти увагу сталості ініціатив, включаючи ресурсну базу та якість запропонованих програм; має бути ефективне партнерство між усіма ключовими учасниками.

Отже, підхід громади вищої освіти до навчання протягом усього життя не повинен обмежуватися його участю в наданні послуг дорослими – дорослим, які прагнуть до подальшого професійного розвитку. Культура безперервного навчання повинна починатись набагато раніше в контексті комплексної освітньої стратегії «передачі знань», важливим компонентом якої має стати розвиток спроможності та бажання постійно навчатися – втілено в цій добре відомій фразі, «вчитися тому як вчитися».

Участь дорослого населення в безперервній освіті та навчанні вже постійно зростає, хоча і з значними відмінностями у різних країнах. Існує сильна емпірична кореляція між початковою освітою та участю в безперервній освіті впродовж життя. Рівень участі в різних формах безперервної освіти та навчання серед тих, хто має вищу освіту, складає в середньому 47% для чотирнадцяти країн-членів ЄС. Серед тих, хто має лише середню освіту, рівень становить лише 14% (відповідні дані для Канади – 33% і 8%, а для Сполучених Штатів – 47% і 15%) [1, с. 187].

Проте можна передбачити, що впровадження дворівневих структур по всій Європі в рамках Болонського процесу автоматично призведе до більш «безперервного навчання» в тому сенсі, що студенти будуть користуватися можливістю повернення на більш пізньому етапі, для отримання додаткової кваліфікації або вступу до аспірантури/докторантури. Існує очевидний зв'язок між досягнутим рівнем кваліфікації та готовністю пройти безперервну освіту пізніше в житті. Дорослі з вищою кваліфікацією від двох до трьох разів частіше беруть участь у навчанні, ніж дорослі, які не пройшли середню освіту. Проблема в тому, що: «Освіта, таким чином, є одним з декількох впливів, що робить навчання для дорослих менш поширеним серед тих, хто цього найбільше потребує» [2]. Ця ситуація свідчить про особливу відповідальність вищих навчальних закладів для забезпечення як навчання протягом усього життя, так і для формування у студентів позитивне ставлення до безперервного навчання.

Метою даної статті є аналіз досліджень провідних міжнародних організацій щодо факторів успіху впровадження програми навчання протягом життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейським Парламентом і Радою Європи у 1996 році було запропоновано всебічну концепцію навчання протягом життя як основу для нових освітніх політик [3]. ЮНЕСКО вбачає в концепції навчання протягом життя всебічний розвиток особистості, як освіти та навчання, які охоплюють усе життя людини у забезпечують всіх людей можливостями розвитку себе як особистостей [4, с. 28–35].

Європейська мережа спортивної освіти (ENSE, раніше відома як ENSSEE) є міжнародною неприбутковою організацією та активно працює у галузі спортивної освіти в Європі з 1989 року. Організація фокусується на проектах, спрямованих на розвиток та просування сектора спорту і спортивної науки на європейському рівні, особливо якщо вони стосуються фізичної культури, тренінгу, управління, а також здоров'я та фізичної активності. Як перша організація такого роду, ENSE користується репутацією на континенті та є лідером у галузі спортивної освіти та політики. Роль ENSE визначається за допомогою чотирьох факторів: експертизи мережі у галузі спортивної освіти, різноманітність членства в мережі, її стосунки з кількома іншими європейськими організаціями, включаючи Робочу групу Європейської Ради з розвитку людських ресурсів у спорті – і команда, яка об'єднує академічний і практичний досвід.

Навчання протягом життя проходить через весь життєвий шлях людини із раннього дитинства до глибокої старості. Включає формальну (formal) освіту, неформальну освіту (nonformal) та інформальну/ соціально-побутову/спонтанну (informal) форму навчання. Освітні системи повинні зосередитися на розвитку в учнів умінь приймати рішення і розв'язувати завдання, а також вчити їх навчатися самостійно та разом з іншими. Навчання людей вимагає нової системи освіти. Більшість існуючих освітніх систем не забезпечують учнів необхідними компетентностями у достатній мірі. Навчання, що базується на запам'ятовуванні великого обсягу інформації, при якому вчитель є центральною фігурою, а весь процес навчання здійснюється в чіткій відповідності до офіційних директив, повинно поступитися місцем навчанню нового типу, орієнтованому на індивідуальні потреби кожного учня. У центрі такого навчання – творчість, практика, аналіз і синтез знань, акцент робиться на навчанні через практичні дії, на роботу в командах і творче мислення. Таке навчання ґрунтується на паритетній співпраці всіх учасників процесу.

Суттєвої трансформації вимагає система підготовки вчителів [5, с. 84]. Традиційне дис-

танційне навчання, зазнає різких змін, оскільки віртуальні та корпоративні установи залучають постійно зростаючий відсоток студентів, особливо серед зрілої вікової групи.

Потреба в механізмах забезпечення якості освіти впродовж життя почала широко визнаватися у Європі. Ця тенденція значною мірою пов'язана з розвитком Болонського процесу, в ході якого європейська співпраця у сфері фізичного виховання була визнана як життєво важливий аспект системи навчання протягом життя, а також потенційної привабливості та конкурентоспроможності. Більшість учасників європейської вищої освіти погоджуються з тим, що є важливим полегшення мобільності, підвищення довіри до нових навчальних програм та уникнення будь-якого зниження стандартів освіти. У всіх Європейських країнах існують певні механізми забезпечення якості освіти, однак вони суттєво відрізняються за призначенням, фокусом та організацією. Забезпечення якості є лише внутрішньою відповідальністю вищих навчальних закладів. Забезпечення якості сильно впливає на міжнародне визнання академічних кваліфікацій. Прийнята в 1997 році Конвенція Ради Європи / ЮНЕСКО про визнання кваліфікацій стосовно вищої освіти в Європейському регіоні приймається більшою кількістю європейських систем та вищих навчальних закладів. На сьогодні вона затверджена у 32 країнах, що слугує підвищенню прозорості у сфері визнання дипломів. Однією з перешкод на шляху спільного координованого європейського зусилля з забезпечення якості є те, що термінологія дуже сильно відрізняється. Недоліки сучасної ситуації полягають у тому, що стандарти та критерії оцінки надмірно зосереджені на змісті, але найважливішими є результати навчання.

Проте створення Європейської мережі агенцій із забезпечення якості (ENQA) є важливим кроком у напрямку загальноєвропейської структури управління якістю. Вищі навчальні заклади тепер повинні розвивати відповідні внутрішні структури управління, і, перш за все, якісну власну культуру.

Найважливішою проблемою в Європі сьогодні є необхідність широкого співробітництва з метою розробки регіональних та національних стандартів та процедур забезпечення якості разом з бажанням зберегти різноманітність європейських систем вищої освіти. У цьому відношенні проект ЮНЕСКО-СЕРЕС «Стратегічні показники вищої освіти у XXI столітті», зокрема його компоненти щодо стандартів та показників ефективності забезпечення якості та інституційної акредитації, дає змогу вивчати існуючі стандарти та показники ефективності та формулювати пропозиції щодо збільшення їх актуальності.

Так, на прикладі Шведської освіти впродовж життя – *FOLKBILDNING* – визначає діяль-

ність курсів, гуртків, культурних заходів у рамках шкіл для навчання дорослих (folkhogskola) та навчальних об'єднань (studieforbund). До неформальної системи освіти щорічно долучаються кілька мільйонів шведів.

Шведська народна освіта відповідає прагненню людей до нових знань протягом усього життя сприяючи розвитку суспільства і зростанню рівня знань. Вона є особливо цінною через те, що активні громадяни беруть участь у доступному для всіх громадян країни пізнавальному процесі FOLKBILDNING. У школах для дорослих є можливість покращити знання, пропонується широкий спектр курсів і предметів навчання – від гуртків, де невеликі групи зустрічаються у вільний від роботи час, до багаторічних повноцінних курсів.

FOLKBILDNING почав розвиватися на початку минулого століття, де населення не мало доступу до вищої освіти. Народна освіта стала відповіддю на прагнення людей до знань і бажання впливати на розвиток громадянського суспільства. FOLKBILDNING є частиною неформальної системи навчання, вільного від державного впливу і планування. Ідеї FOLKBILDNING виявляються на практиці, де кожна особистість бере участь у навчанні добровільно. Учасники програм мають можливість впливу на зміст курсу, в атмосфері, де навчання і соціальні відносини розвиваються у поєднанні. Враховується життєвий досвід і передумови розвитку кожного учасника навчання. Рада Народної освіти в Швеції – Folkbildningsradet здійснює підтримку 10-ти навчальних об'єднань (Studieforbunden) з різними напрямками їх діяльності. Сьогодні по всій Швеції діють 150 шкіл для навчання дорослих. Вони пропонують курси та програми для людей, яким більше 18 років. Школи мають різне спрямування в освітній діяльності, важливою складовою в їх освіті є ініціатива та життєвий досвід учнів. Вони є незалежними від державних планів і самостійно визначають зміст курсів. Їх тривалість становить від декількох днів до багатьох років. Багаторічні курси, найчастіше від 1 до 3 років, включають в себе предмети на рівні гімназії і дають можливість продовжити навчання у вищих навчальних закладах. При багатьох школах функціонують інтернати, де учні можуть жити під час проходження програми. Навчання є безкоштовним. Крім того, можна звертатись за державною фінансовою підтримкою. Шведська народна освіта фінансується, в основному, державною, обласною та комунальною дотаціями.

Одним з особливих моментів державної підтримки є внесок в оздоровчий процес суспільства і у розвиток суспільної справедливості [6].

На сьогодні ми вже маємо Український досвід навчальних гуртків за шведською моделлю який привносить зміни у житті громад. Так, наприклад в Україні діє проект «Гро-

мадянська просвіта для успішної громади». Українські гуртки наглядно ілюструють, що унікальний шведський метод навчання може сприяти вирішенню спектру питань і проблем, актуальних для громади.

У більшості європейських країн, згідно з «моделлю Гумбольдського університету», дослідження є основною частиною місії університетів. Ця традиція не суперечить тому, що у ряді країн існують важливі позауніверситетські дослідницькі установи, такі як CNRS у Франції, Інститут Макса Планка в Німеччині та Академії науки в деяких країнах Центральної та Східної Європи. Логічним наслідком важливості досліджень є зростаюча увага до дослідницької підготовки та необхідність реформування організації докторантури, а також перспективи розвитку кар'єри для молодих дослідників. Ряд європейських країн починають активні ініціативи щодо впровадження структурованих докторських лабораторій, нових аспірантур, нових формальних та фінансових умов для докторських лабораторій, розробки стипендій післядипломної освіти тощо. Позитивні аспекти освіти впродовж життя включають: розширення можливостей навчання; виклик традиційним системам освіти шляхом запровадження більш конкурентоспроможності та інноваційних програм та методів навчання дорослих; сприяння підвищенню конкурентоспроможності європейської освіти; налагодження співпраці з престижними іноземними установами; надання експортерам можливості доступу до нових джерел доходу. Негативні сторони включають проблеми, пов'язані з: неофіційні і нерегульовані постачальники вищої освіти (часто франчайзингові установи та філіали кампусів), які залишаються поза офіційними національними режимами забезпечення якості, і не підлягають процесу внутрішнього або зовнішнього аудиту / моніторингу; захист прав споживачів – відсутність належної інформації (а, отже, прозорості) потенційних студентів, роботодавців та компетентних органів розпізнавання; існування фіктивних установ; недобросовісна конкурентна перевага, яку користуються деякі постачальники стосовно строго регульованих національних постачальників, які можуть втратити прибуток; офшорні установи, корпоративні університети, різні міжнародні інститути, різні форми дистанційного навчання та віртуальні університети.

Висновки. Таким чином основними характеристиками освітньої програми впродовж життя є гнучкість, адаптивність, наступність усіх етапів освіти та єдність всіх її форм та комплексу компетентностей, які забезпечать готовність до повноцінного функціонування в сучасному світі.

Навчання впродовж життя полягає в утвердженні людини як найвищої суспільної цінності, створенні максимально слухних умов для сприяння її інтелектуальному, фізичному

та культурному розвитку, розкриттю та задоволенню різноманітних освітніх потреб, перетворенню процесу навчання в безперервний процес самовдосконалення. Здатність швидко реагувати на запити часу, розширювати можливості участі громадян у культурній, соціальній і політичній діяльності країни стає головним питанням сьогодення. Діяльнісний

і творчий характер навчання, формує відносини співробітництва між усіма учасниками навчання впродовж життя. Розвиток нової педагогічної системи вимагає від педагога не безпосередньої трансляції готових знань, а здійснення педагогічного супроводу і допомоги в організації індивідуальної навчальної діяльності впродовж життя.

Список літератури:

1. OECD, Education at a Glance – OECD Indicators, Paris: OECD, 2001, p. 187. http://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2001_eag-2001-en.
2. Main Documents: Salamanca Messageo. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: www.bologna-berlin2003.org.
3. Lifelong Learning in the Global Knowledge Economy: Challenges for Developing Countries A World Bank Report 2003 The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://siteresources.worldbank.org/INTLL/Resources/Lifelong-Learning-in-the-Global-KnowledgeEconomy/lifelonglearning_GKE.pdf. – 167 с.
4. Lengrand Paul. Prospects of Lifelong Education / Paul Lengrand, A.J. Cropley. Ed., 1979. 197 p.
5. Полянничко О.М. Успішні практики підготовки вчителів початкової школи у країнах Європейського Союзу [Текст] / О.М. Полянничко, А.А. Єретик // Молодий вчений. — № 10.2 (50.2) жовтень, 2017. – С. 84–88.
6. Шведська народна освіта – навчання протягом усього життя [Електроний ресурс]. Режим доступу: http://edu.governance.org.ua/nodes/view/type:news/slug:Swiss_changes.

Иванько В.В., Морозова С.Н.

Киевский университет имени Бориса Гринченко

ЕВРОПЕЙСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ ОБУЧЕНИЯ В ТЕЧЕНИИ ВСЕЙ ЖИЗНИ

Аннотация

Статья посвящена анализу подходов ведущих международных организаций относительно факторов успеха внедрения программы обучения в течении всей жизни в Европейских странах. В результате исследования представлены механизмы обеспечения качества образования, представленны модели, характеризующие указанную концепцию и являются наиболее важными для преобразования существующих систем образования.

Ключевые слова: неформальное образование, качество образования, образование в течении всей жизни. европейский опыт.

Ivanko V.V., Morozova S.M.

Borys Grinchenko Kyiv University

EUROPEAN LIFETIME LEARNING CONCEPT

Summary

This article is devoted to analyzing leading international organizations approaches concerning success factors of lifetime learning program introduction in European countries. Result of research shows mechanisms of ensuring educational quality, models were represented which define stated concept and are most important for existing educational systems transformation.

Keywords: informal education, education quality, lifetime education, European experience.